

Maantiede ja julkisuus

Vuoden 2002 Maantieteen päiviä Oulussa ryyditi paneelikeskustelu aiheesta ”Maantiede ja julkisuus”. Järjestäjien tavoite oli avata – tai jatkaa – keskustelua maantieteen julkisuuskuvasta sekä tarpeesta ja suhteesta julkisuuteen.

Mahdollisimman monipuolisten näkökulmien takaamiseksi panelisteiksi kutsuttiin sähköisen ja painetun median sekä yliopistomaantieteen edustajia. Mukana paneelissa olivat Yleisradion Oulun toimituksen päällikkö Risto Degerman, sanomalehti *Kalevan* tiedesivujen toimittaja Pekka Rahko, kokenut tieteen popularisoija professori Markku Löytönen Helsingin yliopiston maantieteen laitokselta sekä alati kiinnostavia tutkimusaiheita ja -tuloksia esittelevä Suomen Akatemian tutkijatohtori Hille Koskela Helsingistä. Toimittajat edustivat keskustelussa paikallista tai alueellista näkemystä ja maantieteilijät kansallista tai vähintäänkin helsinkiläistä näkökulmaa, eli maantieteelliset mittakaavat oli otettu asetelmassa huomioon.

Pulaa myyvistä tarinoista

Paneelin lähtökohtana oli ajatus, että akateemisia käytäntöjä (siis tieteellistä julkisuutta ja julkaisemista) sekä journalismia ja tieteen popularisointia (siis mediajulkisuutta) ei voi – eikä pidäkään – yhtenäistää. Heti aluksi todettiin sekin, että näiden kahden julkisuuden lajin ei välttämättä tarvitse edes kohdata (ks. Rydman 2002). Sen sijaan keskustelijoilta toivottiin näkemystä muun muassa seuraavista teemoista:

- Millainen kuva maantieteestä välittyy julkisuuteen?
- Mitä (ja kenen) etuja tieteestä tiedottamisella palvellaan?
- Onko tutkijoiden julkisuushakuisuus tulkitava ainoastaan siten, että omalle työlle haetaan julkista hyväksyntää?

- Onko tutkijoilla huono ”mediatsetunto”?
- Onko journalisteilla riittävästi tieteellistä lukutaitoa?
- Onko tutkimuksissa aina oltava yhteiskunnallisen vaikuttavuuden ulottuvuus, jotta mediajulkisuus olisi oikeutettua (ja kuinka yhteiskunnallinen vaikuttavuus määriteltäisiin?)

Keskustelu alkoi räväkästi Risto Degermanin väittäessä, että maantiede on mielenkiinnon ala eikä se pysty tuottamaan riittävästi *Tarinoita*. Maantiedettä edustavat panelistit myönsivät tämän ongelman. Professori Löytönen muistutti nopean reagoimisen tarpeesta: maantieteilijän on oltava valmis vastaamaan toimittajien kysymyksiin. Löytönen korosti myös ammattimaisuuden vaatimusta – tiedotusvälineitä ja siten myös *suurta yleisöä* on palveltava siitäkin huolimatta, että toimittajien kysymykset eivät koskisikaan omia tutkimuksen ja mielenkiinnon aiheita. Panelistit siis totesivat maantieteestä mediassa vallitsevan mielikuvan perin ongelmalliseksi, mikä ei yllättänyt.

Hakeutuako julkisuuteen?

Eniten sekä panelisteilta että yleisöltä kommentteja kirvoittanut aihe liittyi julkisuuteen hakeutumiseen – sen hyväksyttävyyteen tai tuomittavuuteen. *Kalevan* Pekka Rahko totesi maantieteen erääksi ongelmaksi sen, että alan tutkimustulokset ovat verrattain harvoin mitattavia ja tulosten esittäminen tiivistetyssä muodossa voi olla hankalaa. Erilaiset kartat ja muut graafiset esitykset ovat hyödyllisiä apuvälineitä, mutta niiden takaa olisi saatava esille ”jotain erityistä, jolla olisi laajempaa mielenkiintoa.” Yleisön joukosta professori Jarmo Rusanen Oulun yliopistosta puolusti karttojen ja kartografisen tiedon merkitystä ja vaati toimittajilta tulosten monipuolista tulkintaa – pelkkä kartta ei kerro koko totuutta, vaan asioita on katsottava kokonaisuuksina. Graafisten esitysten ja erityisesti nykyisin käytettävien värikarttojen osalta jokin tieto jää helposti vaillinaiseksi tai suorastaan virheelliseksi. Rusanen uskoi kuitenkin tämänkaltaisten teknisten ongelmien ratkeavan tulevaisuudessa.

Yleisöstä kommentoitiin myös, että lopultaikin kaikki riippuu siitä, kuinka tutkijat ja laitokset hoitavat suhteensa paikalliseen ja alueelliseen mediaan. Tutkimusasiamies Pekka Kauppi la Kuusamon Naturpoliksesta ja Oulun yliopistosta oli sitä mieltä, että maantieteilijät ovat erikoisasemassa moneen muuhun alaan verrattuna: alueellinen (tai tilasidonnainen) näkökulma antaa maantieteilijöille suuren edun esimerkiksi EU-asioiden tai matkailuun liittyvien aiheiden käsittelyssä. Professori Kauko Mikko-

nen Vaasan yliopistosta puolestaan nosti esille aktiivisen tiedottamisen tärkeyden maantieteen julkisuuskuvan kehittäjänä ja valaisi asiaa vaasalaisin esimerkein, joiden avainsanana oli verkottuminen. Tämä synnytti paneelin tutkijajäsenten välille mielenkiintoisen keskustelutuokion tieteestä tiedottamisesta. Löytönen tukeutuisi yliopiston tarjoamiin viestintä- ja tiedotuspalveluihin, Koskela puolestaan toimisi itse aktiivisesti toimittajien ja ”verkostojen” suuntaan. Toimintatavoista voidaan aina väitellä, mutta ilmeisesti tässäkin toimii vanha konsti ”molempi parempi”. Ainakin tiedotusvälineiden edustajat todistivat tämän omissa kommentteissaan.

Paneelia seurannut Helsingin yliopiston emeritusprofessori Kalevi Rikkinen varoitteli nuoria tutkijoita siitä, että julkisuushakuisuudessakin on vaaransa – jos kohta myös hyötynsä. Hänen mukaansa on mahdollista, ja todennäköistä, että oma tutkimusaihe kuluu julkisuudessa pian puhki. Siksi olisikin harkittava tarkasti ”miten julkisuuteen menee ja milloin”. Sen sijaan Rikkinen peräänkuulutti ”siviilirohkeutta viran jälkeen” kannustaen professoreja ja muita vakinaisissa viroissa olevia ammattimaantieteilijöitä aktiivisen maantieteen julkisuuskuvan uudistamiseen ja yhteiskunnalliseen keskusteluun. Se, mitä Rikkisen tarkoittama ”rohkeus” tarkalleen ottaen sisälsi jäi kuulijoiden pääteltäväksi.

Aika on kallista

Mediasuhteiden hoitamisessa, tiedotteiden laatimisessa ja tiedotustilaisuuksien järjestämisessä on omat hankaluutensa. Professori Jouni Häkli Tampereen yliopistosta muistutti yleisöä ja panelisteja siihen kuluvasta (työ- ja tutkimus)ajasta. Samassa yhteydessä pohdittiin sitä, olisiko yksittäisillä laitoksilla oltava omat ”julkisuuspolitiikkansa” ja sitä vastaavat strategiansa. Risto Degerman kuitenkin epäili niiden hyödyllisyyttä, jollei tutkimusaiheita saada ”laajemmin julkisuutta kiinnostavaksi”. Ajankäytön ongelma lienee jokaiselle yksittäiselle tutkijalle ajan- ja omakohtainen. Mitään poppa-konstia panelistit eivät tiedotustoiminnan ja maantieteen julkisuuskuvan kehittämiseksi esittäneet, mutta maantieteen valtavat mahdollisuudet todettiin: tutkimusala on laaja, ja lähes jokainen aihe koskee jollakin tavalla ihmisen ja ympäristön välistä suhdetta tai siihen vaikuttavia tekijöitä. Tästä kokonaisuudesta voidaan rakentaa sekä Degermanin vaatimaa ”inhimillistä draamaa” että monipuolisia ja yhteiskunnallisesti merkittäviä ympäristö- ja aluetulkintoja, joissa otetaan huomioon niin ihmisen toiminnan kuin luonnon prosessienkin merkitys elinympäristössämme.

Yleisö kommentoi panelistien näkemyksiä muidenkin aiheiden osalta. Salissa vallinnutta yhteenkuuluvuuden tunnetta vahvisti keskustelu yliopistojen ”kolmannesta tehtävästä” eli yhteiskunnallisista tehtävistä. Niiden nähtiin osittain liittyvän paneelissa käsiteltyihin aiheisiin tutkimuksien hyödynnettävyydestä ja alan aktiivisesta yhteiskuntasuhteesta. Oulun yliopiston professori Jussi Jauhiainen lienee oikeassa epäillessään, että paneelissa esitetyt kysymykset tulevat aiempaa lähemmäs kaikkia yliopistollisissa laitoksissa toimivia – nopeammin kuin arvaammekaan.

Paneelin lopulla esille nousi aiheita, joissa pohdittiin muun muassa sitä, keskittyykö tutkimusaiheiden ja -kohteiden valinta tulevaisuudessa mediajulkisuutta kiinnostaviin kohteisiin. Samoin mietittiin, kuinka maantieteen (ja muiden alue- ja ympäristötieteiden) sisäiset keskustelut tutkimustulosten arvioinnista välittyvät julkisuuteen ja millaista mielikuvaa ne rakentavat tieteenalastamme. Kysyttiin myös, millaiset ”tutkijanoikeudet” tut-

kijoilla on mediajulkisuuden suhteen. Toisin sanoen: Voiko hyvää ja relevanttia – sekä yhteiskuntaa hyödyttävää – tutkimusta tehdä ilman julkisen sanan tukea? Ajankohtaisuutensa lisäksi nämä aiheet voidaan kenties tulkita myös uhkiksi.

Järjestäjät pitivät paneelia oivallisena keinona koota yhteen Maantieteen päivien työryhmissä esiin nousseita teemoja ja luoda vireätä keskustelua.

KIRJALLISUUS

Rydman, J. (2002). Tiede, julkisuus ja media. *Tieteessä tapahtuu* 3/2002, 22–29.

TOPI ANTTI ÄIKÄS

Paneelin puheenjohtaja

Suomen Akatemia/

Universidad Autónoma de Madrid